De la història a la consciència i de la consciència a la llibertat

Autor: Jordi Bilbeny
Data de publicació: 11-09-2017

Amb motiu d'aquest 11 de setembre del 2017, unes reflexions d'en Jordi Bilbeny. El valor de conèixer i assumir la història —la individual i la col·lectiva— ens proporciona els criteris per menar una vida lliure, plena i allunyada de tota alienació.

De petit tenia la percepció que la història era una cosa avorrida que consistia a memoritzar un seguit de dades i poca cosa més. Ja sé que en aquells moments de la infantesa –i tal vegada per raó també d'anar a una escola franquista–, confonia els fets amb la forma d'explicar-los. D'adolescent, vaig fer un pas endavant i ja veia la història no pas com una corrua de dades, sinó com uns fets que havien tingut un pes especial en la configuració de la nostra nació i de la nostra personalitat col·lectiva. Tenien un interès per mi, perquè jo ja em sentia part d'aquesta nació. I com que a l'escola no ens havien parlat mai del nostre passat, descobrir-lo i saber-lo em va semblar un deure no tan sols gimnàstic per eixamplar la memòria, ans fonamentalment espiritual, per aprofundir en els racons secrets del meu esperit i de la meva personalitat. Per entendre millor el meu món i la relació que hi mantenia i hi volia mantenir.

Amb els anys i la recerca posterior, la restauració de la nostra història usurpada, esborrada o tergiversada per la censura d'estat se m'ha manifestat una mica més enllà. Més enllà de mi mateix i, fins i tot, de la nostra gent. Més enllà del temps. I he acabat percebent la història com una part de la consciència universal. Descobrir-la, entendre-la i assumir-la m'ha acabat alliberant dels enganys perpetrats pels estats perquè visquéssim en la ignorància suprema d'un país sense passat. O més ben dit, perquè visquéssim només en aquella part de la història que ens havia de mantenir lligats a l'autoodi, l'autovergonya i l'alienament, genuflectits i bocabadats per sempre més davant del discurs històric dels nostres exterminadors. Perquè qui extermina la memòria també extermina l'ànima. Llevat dels casos de l'extermini físic i irracional, també extermina l'essència i el motor de la vida. Trenca tots els miralls on ens podem reconèixer i trobar i aniquila tot aliment que ens nodreix el psiquisme.

És en aquest sentit que investigar la història ha estat per mi com investigar la realitat i els mecanismes de submissió,

enviliment i autodestrucció. I aprofundir-hi i veure-la des d'un altre angle m'ha ajudat a transcendir-la i alliberar-me'n per renéixer en una visió nova, lumínica i regeneradora. És a dir: que la història –més enllà de tota la manipulació a què ha estat sotmesa– ha esdevingut una part substancial de la consciència.

Per això no entenia com en un retir de silenci que vaig fer l'any passat a Navarra, dirigit pel Màster en Psicologia Transpersonal Jorge Lomar, aquest ens amollés que "no som el fruit de cap fluix ni contínuum històric, ni la conseqüència de cap passat, com si hi haguessin tot un seguit de fets que arribessin fins aquí, perquè això voldria dir que ara mateix no som plenament lliures". I és cert en un pla purament espiritual. Però en el pla físic en què ens movem tan sovint, les coses varien un xic.

De fet, caldria discernir entre el que són els fets –el contínuum històric, el fets que arriben fins aquí– i la nostra forma d'entendre'ls i viure'ls. Jo estic convençut que, com a persona, jo sóc el fruit de multitud de fets. I que no és el mateix la Catalunya de Jaume I, expandint-se lliurement pel món, que la Catalunya sota la dictadura del general Franco. Es miri com es miri, la guerra franquista, l'exili massiu, les tortures, els afusellaments indiscriminats, els milers de desapareguts, les fosses comunes, els camps de concentració, els bombardejos sobre la població civil, la prohibició de les formes pròpies d'autogovern, amb la purga de mestres, periodistes i intel·lectuals de tota mena, i l'anorreament quasi absolut dels mitjans de comunicació en català i de la mateixa llengua catalana, van tenir el seu paper sobre la ment i l'actitud dels catalans que van sobreviure a la barbàrie. Puc dir ben alt, doncs, i penso que tots hi estaríem d'acord, que els catalans que van viure als anys 60 eren el fruit del que havia passat durant els anys 40 i 50.

Ara bé: una cosa és el que va passar i una altra si aquests fets ens han condicionat tant la vida que ens han malmès la llibertat. Per bé que em sembla que seria cínic parlar de llibertat als anys 50, sí que cal deixar una porta oberta perquè tothom interpreti la seva memòria com lliurement li plagui. Un condemnat a mort, a Catalunya com en qualsevol part del món, pot viure els seus darrers dies com un drama o amb una serenor exemplar, conscient del seu moment i dels seu destí. Penso en milers de jueus que es van enfrontar a la mort amb serenor i clarividència, amb amor i, sobretot, perdó. I penso en milers de catalans que van fer el mateix. I penso, molt particularment, en el President Companys.

Enfrontar-te als fets ajuda a transcendir-los. Els rituals arcaics d'iniciació eren també això. Calia superar el propi cos, el món físic, les pròpies pors, la matèria opressora, el dolor infinit, per transcendir-ho, transcendir-nos i ressuscitar com a éssers nous, lliures, conscients, sense temps, barrejats i fosos ja del tot amb l'Univers sencer i sent part viva de tot.

Una cosa és el passat, el moviment del passat, els fets, la precipitació d'uns fets rere uns altres. I una altra cosa sóc jo. Jo, com a consciència viva, interpretadora, interpel·ladora, que atorga sentit als fets. Que els situa al seu lloc precís, els valora i els filtra, fins a extreure'n el que em pot ajudar millor en el meu lliure desenvolupament espiritual. Si no hi ha criteri, llavors sí que hi ha encadenament. Si no hi ha estudi, llavors el discurs oficial, que sovint s'identifica amb la història, però que no és res més que propaganda d'estat, sí que pot acabar llevant-nos la llibertat. En això sí que estic absolutament d'acord amb el que En Taisen Deshimaru, el mestre zen japonès que va introduir la pràctica del zazen a Europa, ens diu a L'Anell de la via del zen: "No hem d'estar dirigits per la història o la vida social. No hem d'ignorar la història i la vida social". Dels quals mots jo n'extrec que si ignorem la història serà llavors quan serem dirigits per la història i la història dirigirà els nostres actes, ja cecs. Paraules que s'assemblen moltíssim a aquells mots famosos que En Søren Kierkegaard va deixar escrits a Les obres de l'amor: "Hi ha dues maneres d'enganyar-se. La primera consisteix a creure el que no és veritat; la segona a negar-se a creure el que és veritat". Tots coneixem algun d'aquests fanàtics que s'han creat un sistema de valors totalment fals, inventat, curull de distorsions i n'han fet l'única veritat possible. N'hi ha pertot i en tota condició ideològica, religiosa o social.

Som, per tant, ara per ara, novament a la mateixa cruïlla. A la cruïlla dels fets. I depèn de nosaltres interpretar-los, assumir-los o rebutjar-los. I ho farem en funció de la nostra pròpia formació, de la nostra pròpia llibertat interior. De la nostra consciència. Perquè, al capdavall, creiem el que necessitem creure i convertim en certeses allò que més ens cal. Massa sovint hom creu no pas el que és cert o té versemblança, sinó només allò que li convé per mantenir una posició social, intel·lectual o política. Per mantenir una porció ridícula de poder, que, tot sigui dit de passada, desapareixerà irremissiblement amb la nostra mort.

En aquest sentit, doncs, –en el d'interpretar el passat com un ajut per comprendre millor el present i comprendre'ns millor a nosaltres mateixos en aquest moment precís de la història–, em semblen encara molt aclaridors els mots del psicòleg i psicoteraupeta Joan Carles Albadalejo, al seu llibre El tió. Mitologia i simbologia, car, segons ell, "el coneixement d'allò que va succeir ens pot ampliar la comprensió d'allò que estem experimentant avui dia i ajudar-nos a alliberar-nos d'allò que ja no ens correspon i començar el camí de ser nosaltres mateixos «de debò»". No es podia dir millor. Perquè, si té un efecte qualsevol escodrinyar "els orígens i els aspectes mitològics i simbòlics ocults", aquest és, sense cap mena de dubte, "ampliar la perspectiva del nostre present". O més ben dit: ampliar la nostra perspectiva.

Afortunadament, En Lomar també comentava en un altre moment del curs quelcom de molt semblant: “No hem de permetre que el passat organitzi la meva vivència”. Molt cert. I ja som al cap del carrer. Però, com us deia, no hem deixat mai de parlar de dos nivells diferents de realitat: els fets i el discerniment dels fets; els fets i la vivència dels fets. I sota cap concepte no ens cal culpar la història del que seria responsabilitat única dels polítics, militars i dels poders tirànics que han engatjat i mantingut la gent dins la por i dins l’engany d’una història absurda i grotesca, creada només amb la finalitat de fer de la ignorància un aferrament com un altre. Hi insisteixo: una cosa és la història i una altra el discurs històric, farcit de mentides i tergiversacions. Una cosa és la història i una altra, sóc jo. O nosaltres. Una cosa és la història i una altra, la consciència. Lliure, atemporal, etèria. Viva. Sempre vivificant-nos, donant-nos sentit. Alliberant-nos de tota ignorància. Quan la història és així i ens allibera, aleshores la història i jo –la història i nosaltres– som una mateixa cosa: un ésser viu eixamplant-se entre la llum infinita del món.

Jordi Bilbeny

Agost del 2016